

Norges Høyesteretts ankeutvalg - HR-2011-1980-U - Rt-2011-1339

Instans	Norges Høyesteretts ankeutvalg - Kjennelse.
Dato	2011-10-21
Publisert	HR-2011-1980-U - Rt-2011-1339
Stikkord	22. juli-saken. Straffeprosess. Bistandsadvokat.
Sammendrag	Saken gjaldt begjæring om oppnevning av bistandsadvokat i forbindelse med etterforskningen av handlinger ved regjeringskvartalet i Oslo og på Utøya 22. juli 2011, jf. straffeprosessloven § 107a første ledd bokstav c. Høyesteretts ankeutvalg var enig med lagmannsretten i at selv om ankende part åpenbart var berørt av hendelsene, kunne han ikke anses å være direkte krenket og dermed ikke fornærmet i lovens forstand.
Saksgang	Oslo tingrett TOSLO-2011-127915-1 - Borgarting lagmannsrett LB-2011-146182 - Høyesterett HR-2011-1980-U, (sak nr. 2011/1690), straffesak, anke over kjennelse.
Parter	A (advokat John Christian Elden).
Forfatter	Gjølstad, Øie og Falkanger.

-
- (1) Saken gjelder begjæring om oppnevning av bistandsadvokat i anledning av etterforskningen av handlingene ved regjeringskvartalet i Oslo og på Utøya 22. juli 2011, hvor 77 mennesker ble drept.
 - (2) A var i juli 2011 deltaker på AUFs sommerleir på Utøya. Den 22. juli bestemte han seg for å reise til Oslo. Han hadde forlatt Utøya og sto og ventet på bussen da han fikk kjennskap til at en bombe hadde eksplodert i regjeringskvartalet i Oslo. A bestemte seg da for ikke å reise til Oslo likevel og forsøkte å returnere til Utøya. Da han kom til kaien på fastlandssiden, hadde båten imidlertid nettopp lagt fra land. A observerte B, som er siktet i saken, om bord i båten. Etter en stund hørte A skuddsalver fra Utøya. Han forsøkte å ringe nødnummeret, men hadde problemer med å komme gjennom. A reiste deretter fra stedet og dro senere til pårørendesenteret på Sundvollen for å bistå pårørende og overlevende.
 - (3) Den 11. august 2011 begjærte advokat Gunhild Bergan seg oppnevnt som bistandsadvokat for A. Oslo tingrett avsto begjæringen ved beslutning 12. august 2011.
 - (4) A anket til Borgarting lagmannsrett, som ved kjennelse 27. september 2011 (LB-2011-146182) forkastet anken.
 - (5) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovtolkningen og saksbehandlingen, og han har i korte trekk anført:
 - (6) A må anses som fornærmet i saken, jf. straffeprosessloven § 107a. Lagmannsretten har lagt en for snever forståelse av begrepet til grunn. Det er etterforskningens mål å konkludere med om A juridisk sett kan betraktes som fornærmet. På etterforskningsstadiet må begjærende parts pretensjon om å være fornærmet være avgjørende, jf. LB-2011-106457.
 - (7) A er fornærmet etter straffeloven § 233 annet ledd jf. § 49. Hans død lå innenfor siktedes hensiktsforsett ved den straffbare handling. At det ble med en forsøkshandling, ligger utenfor siktedes kontroll han har ikke frivillig trådt tilbake.

- (8) Lagmannsretten har også lagt til grunn en for streng terskel ved vurderingen av vilkåret i straffeprosessloven § 107a første ledd bokstav c om at fornærmede har lidd «betydelig skade». Det er vist til Rt-2006-1021 med videre henvisninger til forarbeidene. Det er her fremhevet at det på tidspunktet for oppnevning av bistandsadvokat ofte vil være uavklart hva slags skader fornærmede er påført.
- (9) Lagmannsretten har lagt til grunn at As informasjonsbehov kan ivaretas gjennom den bistandsadvokaten som er oppnevnt for AUF. Dette utgjør en saksbehandlingsfeil. A kan ikke forvente at AUFs bistandsadvokat setter av tid til ham eller hans behov.
- (10) **Høyesteretts ankeutvalg** bemerker at saken gjelder en videre anke. Ankeutvalgets kompetanse er dermed begrenset, jf. straffeprosessloven § 388. De angitte ankegrunnene ligger innenfor ankeutvalgets kompetanse.
- (11) Ankens anførsler om feil ved lagmannsrettens lovtolkning knytter seg til vilkårene «fornærmet» og «betydelig skade» i straffeprosessloven § 107a første ledd bokstav c, samt til tolkningen av § 107a tredje ledd.
- (12) Straffeprosessloven § 107a første og tredje ledd lyder slik:
- «Fornærmede har rett til å få oppnevnt bistandsadvokat i saker:
- a) om overtredelse av straffeloven §§ 192-197, § 199, § 200 annet og tredje ledd, § 219, § 222 annet ledd, § 224 og § 342 første ledd bokstav b, jf. § 33 og § 342 første ledd bokstav c, jf. straffeprosessloven § 222 a,
 - b) om kjønnslemlestelse etter lov 15. desember 1995 nr. 74,
 - c) hvor det er grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på legeme eller helbred.
- ...
- Retten kan også oppnevne bistandsadvokat i andre tilfeller der sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat.»
- (13) Etter første ledd er det et grunnvilkår at den som gjør krav på bistandsadvokat, er fornærmet i saken.
- (14) Lagmannsretten har lagt til grunn at fornærmede er innehaveren av den interesse eller det rettsgodet det enkelte straffebudet tar sikte på å beskytte, og at også den som på annen måte direkte rammes av lovbruddet, kan være å anse som fornærmet. Dette er uttrykk for riktig lovtolkning, jf. også utvalgets avgjørelse 20. oktober 2011 i sak nr. 2011/1676 - HR-2011-1968-U.
- (15) Etter å ha gjennomgått situasjonen for A under skytingen på Utøya, uttaler lagmannsretten:
- «Lagmannsretten har, på samme måte som tingretten, forståelse for at A og andre med tilknytning til AUF har sterke reaksjoner og er preget av det som er skjedd. Flere venner av A mistet livet på Utøya.
- Etter lagmannsrettens syn er likevel ikke A å anse som fornærmet i saken, i lovens forstand. Selv om han er berørt av lovovertrædelsen, kan han ikke anses å være direkte krenket. Han vil være et vitne i saken, men lagmannsretten kan ikke se at dette tilsier et behov for de prosessuelle rettigheter som fornærmede har, jf. også Rt-2004-521.»
- (16) Også dette bygger på riktig lovtolkning.
- (17) Det er i anken anført at det ved vurderingen av om A er fornærmet i straffeprosesslovens forstand, er «stilt for sterkt krav til at dette er sannsynliggjort på det nåværende stadium i saken», og at det ved oppnevning på etterforskningsstadiet normalt må tas utgangspunkt i «den begjærende parts *pretensjon* om å være fornærmet, med mindre denne ikke kan legges til grunn». En mulig reservasjon tas likevel for det tilfellet at «anmeldelsen i seg selv ikke beskriver et straffbart forhold».
- (18) Om As pretensjon om å være fornærmet, heter det i anken:
- «I nærværende sak anfører vi at A er fornærmet i relasjon til strl § 233 annet ledd jf § 49, da hans død er innenfor siktedes hensiktsforsett ved den straffbare handling. Når forsøket ikke lykkedes, var det fordi han ved Guds lykke akkurat ikke rakk båten over igjen til Utøya før skytingen fant sted. Han var i persongalleriet som skulle vært der, og som var omfattet av de som skulle tas livet av.»
- (19) Det er altså vist til at det lå innenfor gjerningspersonens fullbyrdelsesforsett å ta livet av A, men at

drapet ikke ble gjennomført fordi A befant seg på et annet sted enn der skytingen skjedde. Det er ikke anført at A - slik de faktiske forhold var - var i gruppen som B rent faktisk forsøkte å skyte, men at han *ville ha vært det* dersom han ikke hadde forlatt Utøya.

- (20) Utvalget bemerker at det er et vilkår for å dømme for forsøk på en straffbar handling at gjerningspersonen har utvist fullbyrdelsesforsett. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig at han har bestemt seg for å utføre handlingen; tankene må ha manifestert seg i det ytre.
- (21) Når A rent faktisk ikke var på Utøya, var han ikke blant dem Bs handlinger rettet seg mot. Han ble dermed ikke utsatt for noe drapsforsøk. At situasjonen hadde vært en annen under andre faktiske forhold, setter ikke saken i noen annen stilling.
- (22) A pretenderer etter dette ikke å ha vært utsatt for et straffbart drapsforsøk og pretenderer dermed heller ikke å være fornærmet i straffeprosesslovens forstand. Utvalget går da ikke nærmere inn på spørsmålet om betydningen av en parts pretensjon om å være fornærmet.
- (23) Når det etter dette må legges til grunn at A ikke er fornærmet i lovens forstand, oppfyller han ikke grunnvilkåret for å få oppnevnt bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107a første ledd bokstav c. Utvalget behandler derfor ikke anførselen som gjelder tolkningen av begrepet betydelig skade.
- (24) Om tolkningen av § 107a tredje ledd viser utvalget til avgjørelsen 20. oktober 2011 i sak nr. 2011/1676 - HR-2011-1968-U. Heller ikke på dette punkt har lagmannsretten i den foreliggende sak tolket loven feil.
- (25) Etter utvalgets mening kan det ikke anses som en saksbehandlingsfeil at lagmannsretten har vektlagt As mulighet til å få informasjon gjennom AUFs bistandsadvokat. Lagmannsrettens resonnement på dette punkt må være at den informasjon AUFs bistandsadvokat mottar, kan han la tilflytte AUF, som deretter kan informere sine medlemmer. Lagmannsretten har neppe ment at AUFs bistandsadvokat skulle måtte påta seg personlig og direkte kontakt med alle AUFs medlemmer som ikke får oppnevnt bistandsadvokat i saken. Det foreligger således ingen feilslutning på dette punkt som har fått avgjørende betydning for kjennelsens resultat.
- (26) Utvalget konkluderer etter dette med at det verken foreligger saksbehandlingsfeil eller lovtolkningsfeil.
- (27) Kjennelsen er enstemmig.

Slutning:

Anken forkastes.